

V době, kdy píšete tento úvodník a váhám, zda jej zase po čase pojmout jako průvodce tématy obsaženými v tomto čísle, zaznamenávám zprávu, že českému spisovateli Milanu Kunderovi se dostalo nejvyšší pocty, jakou je souborné vydání jeho díla v prestižní edici PLÉAIDE francouzského nakladatelství Gallimard. Tím se Kundera ocitl ve světovém panteonu po boku s Proustem, Balzacem, Rabelaisem, Molièrem, Goethem a Conradem. Zapšklá odpověď Kunderových kritiků na tuto zprávu na sebe nenechala čekat ani pár hodin, a to mne vyprovokovalo ke „znovuvybavení“ si textu, jenž jsem po zralé úvaze před časem uveřejnil k autorovým osmdesátinám v Lidových novinách (28. 3. 2009, s. 14) a celý je dostupný též na www.hoschl.cz (do vyhledávacího okénka zadat Kundera). Zrak mi padl na pasáž, jež souvisí s naším oborem a upozorňuje na nedoceněnou hloubku Kunderova vhledu do mechanismů paměti a jejich univerzality¹. Nebylo lze odolat, téma editorialem nezměnit a onu pasáž zde neocitovat:

Lidská paměť není magnetofonovým záznamem, vypáleným cédéčkem či fotografickým otiskem. Paměť je živoucí mechanismus, neustále externě korigovaný a přizívovaný. Tisíckrát omleté historky z hospod a manželských dialogů nejsou nic jiného než „vybavení (recall), oživení (pozměnění, update) a znovu uložení (save)“. Naše vzpomínky jsou tedy neseny cestou vybavení, oživení (pozměnění) a znovuuložení. Tento proces udržuje naše já prostřednictvím vzpomínek, zevního ujišťování, opakování, ukládání. To na jedné straně činí vzpomínky odolnými vůči zapomnění, na druhé straně zranitelnými vůči mutacím: to, co si pamatujeme, už zdaleka neodpovídá tomu, co jsme skutečně zažili.

Tento způsob paměti funguje například v manželství až do chvíle, kdy jeden z páru zemře nebo odejde. Najednou se historky typu „pamatuješ, jak ti Máňa tenkrát umazala to prádlo...“ přestanou externě ověřovat, uvadají, mutují jinak, ztrácejí se v mlžném oparu. Když se v pozdním věku setkáte s někým bez společných vzpomínek, je často obtížné si společně vytvořit novou identitu. Podobně i ve společnosti.

Je-li emigrant přesazen do jiné kultury, většinou technicky funguje. Ale to zásadnější, co se stane, je působení nové externí paměti, která předchází vzpomínky nebere v potaz a vytváří novou identitu (nové Máni, nové prádlo). Kundera doslova píše, že pobyt v emigraci amputuje kus já, asi jako kdybyste ruku uřízli a našli rovnou k rameni: byla by tam, ale něco by navždy chybělo. To něco je právě ona *communio mutuel*, ono bezobsažné tlachání, které plní úplně jinou funkci než předávat smysluplné informace: funkci externího lešení pro naše já.

Když se potom emigrant a původní kultura opět setkají jako ve Velkém návratu z Ignorance¹, dojde ke zvláštnímu druhu nedorozumění, respektive ignorance. Chystáte to nejlepší bordeaux, co znáte, a oni si dají staropramen. Berete věci vážně, oni se tlemí. Chcete jim vykřičet svůj příběh („vyprávěj, Odysee!“), ale je váš příběh nezajímá – namísto toho vnucují „pamatuješ, jak ti Máňa tenkrát umazala to prádlo?“. A naopak, navrátilci se smějí nevtipným historkám ze 60. let a vrchol popu je pro ně Waldemar Matuška a Už koníček pádí. To je nářez! Srdcem jsou stále v Semaforu – nic proti tomu – a v ekonomii by tak rádi těm zabeďněncům tady poradili, jenže zabeďněnci

---

¹ Milan Kundera: *L'ignorance*. Gallimard, 2000.

si nedají říct: neposlouchají. Ta amputace působí oboustranně, zde není lepších a horších.

Kundera se tak nepřímou, avšak mistrně dotýká otázek, jež si mnozí v souvislosti s ním kladou.